

Zondag 13 februari 2022

Mensen tot gastvrijheid geroepen

Dorpskerk - Blaricum

Voorganger: ds Jurjen Zeilstra

Inleiding

Mensen zijn in Godsnaam elkaar tot zegen gesteld. Het komt erop aan deze opdracht echt te horen, te beluisteren in al die momenten dat er een glimp van God op je weg verschijnt. Het mooie van Abraham is dat hij spontane gastvrijheid kan tonen zelf vóórdat hij weet wie het is die er bij hem aanklopt. Zo mogen ook wij open staan, beschikbaar zijn, en ons laten verrassen. Een kind kan ons bij de hand nemen en ons Gods scheppingskracht opnieuw doen ontdekken.

Schriftlezing Oude Testament: Genesis 18, 1-8

Schriftlezing Brieven: Romeinen 11, 33-36

Schriftlezing Evangelie: Matteüs 28, 18-20

Prediking

Gemeente van Christus,

op talloze manieren worden mensen in dit leven door God tot gastvrijheid geroepen. Het is waardevol om op die manier naar het leven te leren kijken. Er is in dit verband een diepe spirituele betekenis te ontwaren in de ontmoeting met onbekenden. Dat is een oeroude en wereldwijd beleefde waarde. Het gastvrije onthaal door Abraham en Sara bereid voor de drie vreemdelingen is in de kerk vaak gebruikt als illustratie voor de drie-eenheid, Vader, Zoon en heilige Geest. Dat kan door de Hebreeuwse verhalenvertellers nooit zo de bedoeling zijn geweest. Toch vind ik het wel mooi, maar laten we dan wel beseffen waar het ten diepste om

gaat: de dynamiek vol betekenis van de gastvrijheid. Het verhaal van Abraham en Sara en de drie gasten dat in Genesis 18 wordt verteld, staat in de vertelkunst van de wereld niet op zichzelf. Ook in, bijvoorbeeld, oude Griekse mythen en volksverhalen, komt het motief al voor. Onder andere in het prachtige verhaal van Philemon en Baucis, dat door de Romeinse schrijver Ovidius is opgenomen in zijn boek de *Metamorfosen*.¹

Er was eens een echtpaar, een stokoude man en een oude vrouw, Philemon en Baucis, net als Abraham en Sara, kinderloos. Zij leefden in Tyana, een stadje in centraal Anatolië, het zuiden van het huidige Turkije. Het waren arme mensen en ze woonden in een klein hutje, maar ze hadden het hart op de goede plaats. Op een dag kregen ze bezoek van twee vreemdelingen, een grote en een kleine man, die zeiden overal tevergeefs onderdak te hebben gezocht. Bij duizend deuren hadden ze aangeklopt, maar nergens werden ze binnen gelaten. Terwijl ze maar heel weinig te bieden hadden, heetten Philemon en Baucis de mannen hartelijk welkom en begonnen meteen met wat ze hadden een heerlijke maaltijd klaar te maken. Zonder aarzelen maakten ze hun laatste kruik wijn open en ze waren zelfs van plan om de enige gans die ze hadden voor de gasten te slachten. Maar dan gaan er vreemde dingen gebeuren. De wijn raakt maar niet op en de oude mensen beginnen te beseffen dat dit geen gewone gasten zijn. De gans vlucht voor Baucis weg en zoekt veiligheid tussen de benen van de grootste gast. Tenslotte openbaren de gasten hun ware identiteit. Het zijn de oppergod Zeus en zijn rechterhand en boodschapper Hermes. Daarop straffen de goden de streek met een zondvloed. Alleen het hutje van Philemon en Baucis wordt gespaard. Ontroerend vind ik het slot. Als Zeus zegt dat hij hun zal geven wat zij maar wensen, is het hun diepste verlangen om de goden nog lang te dienen en dan tegelijk te sterven, zodat de een nooit zal hoeven te staan bij het graf van de ander. Zeus gunt hun de vervulling van hun verlangen. Hun kleine hut verandert in een grote tempel met een gouden dorpel en op de dag, vele jaren later, dat het einde van hun lange leven dan eindelijk is gekomen, worden zij op slag beiden veranderd in bomen, de een in een eik, de ander in een linde. Zo staan Philemon en Baucis samen nog tot mensenheugenis voor de tempel als stille getuigen van de waarde van gastvrijheid en de eerbied voor de goden, de takken verstrengeld in liefde.

Het motief waar het om gaat in de vraag om de gastvrijheid, is dat het goddelijke altijd onverwacht op het punt staat zich te openbaren. Het is gemakkelijk herkenbaar in het verhaal van Abraham en Sara, maar komt ook terug in het Nieuwe Testament. In Hebréeën 13, 1-2 lezen we:

Hou de onderlinge liefde in stand en houd de gastvrijheid in ere, want zo hebben sommigen zonder het te weten engelen ontvangen.²

En er is ook het interessante verhaal van de apostelen Paulus en Barnabas, die erop uit gingen om het evangelie te verkondigen en die eens in de stad Lystra, niet eens zover van de plaats waar het verhaal van Philemon en Baucis wordt gesitueerd, door de burgers van die stad werden aangezien voor, jawel, de goden Hermes en Zeus.³ De kleine Paulus kon immers zo goed spreken als de boodschapper van de goden en Barnabas was in de traditie een grote kerel met een enorme bos haar en een baard. De bewoners van Lystra willen meteen een rund offeren. Alleen met grote moeite ontkomen de apostelen die deze vreemdelingen zijn, er aan in Lystra als goden te worden vereerd. En vergeet niet al die sprookjes waarin een armoedige

¹ Ovidius, *Metamorfosen*, vert. M. D'Hane-Scheltema, boek 8, 626-724, Amsterdam 2018, 193-196. Vgl. https://nl.wikipedia.org/wiki/Philemon_en_Baucis

² Hebréeën 13, 1-2.

³ Handelingen 14, 11-12.

figuur die langs de weg zit en haar of zijn hand ophoudt, en als oude vrouw of bedelaar aan de held vraagt om wat brood, maar plotseling een fee incognito blijkt te zijn of een tovenaer, die in staat blijkt om de wensen van de held die wat geeft, te vervullen.

Het tegenbeeld is ongastvrijheid. Die leidt tot vervloekingen en de dood, soms individueel, soms als een zondvloed voor de samenleving.⁴ Direct na het bezoek aan de tent van Abraham bij de eiken van Mamre, gaan twee van de gasten, die engelen van God blijken te zijn, door naar de stad Sodom. Je hoeft geen ingevoerde bijbellezer te zijn om te weten hoe dat afliep. De inwoners van Sodom zijn niet alleen ongastvrij. Zij zijn erop uit de gasten te misbruiken. Daar gaat dit verhaal over. Het is geen veroordeling van homoseksualiteit zoals vaak is gedacht. Sodom gaat ten onder aan het misbruik maken van gasten. De bijbelschrijver waarschuwt iedere lezer. Een samenleving die op die manier met gasten omgaat, bewerkt de eigen ondergang.

Er is een onlosmakelijke verbondenheid van Vader, Zoon en heilige Geest. Dat is zo, niet omdat wij mensen dat zo mooi kunnen bedenken of met ons verstand precies zouden weten hoe dat zit. De drie-eenheid mag worden gevierd als een rijke dynamiek, als de inwerking van het een op het ander en als een inspiratie tot bouwen en groeien, ook, nee zelfs in deze tijd.

Wie vandaag 'drie-eenheid' zegt, is, als het goed is, niet bezig het geloof te bolsteren, uit te leggen, of te verdedigen.⁵ Wie vandaag 'drie-eenheid' zegt, spreekt zijn verbazing uit en zijn bewondering, verstilling en stelt zich open om zich te laten inspireren. Er wordt ons geen statisch, geen dogmatisch beeld geschetst. De diepere betekenis ligt in een dynamiek van gastvrijheid. De echte ontmoeting is beweging. Het is zoals de apostel Paulus schrijft:

Hoe onuitputtelijk zijn Gods rijkdom, wijsheid en kennis, hoe ondoorgrondelijk zijn oordelen en hoe onbegrijpelijk zijn wegen.⁶

Ten diepste blijft God zelf een groot mysterie, en het ingevoerd worden in de taal om over hem te spreken, is een inwijding en een leerschool van omgaan met het vreemde, dat wat anders is dan wijzelf. Het leven zelf is het stramien. Onze ervaringen de weefdraden. Maar de bijbelse aanmoediging hebben wij wel nodig, want in alle eerlijkheid, God ontmoeten spreekt geenszins vanzelf. Niet dat dit ooit zo zou zijn geweest. Maar mensen vinden het nu eenmaal moeilijk om onbevooroordeeld te ontvangen. Wij ontvangen niet zomaar iedereen in ons huis. Dat is begrijpelijk. We ontvangen ook niet zomaar iedereen van harte in ons land. Het woord vijand 'hostis' in het latijn, is taalkundig verwant aan gastvriend 'hospes'. Wij zijn op onze hoede voor het vreemde, en dat is ook niet zonder reden, tot op de dag van vandaag. Xenofobie, de angst voor de vreemdeling staat tegenover xenofilie, de liefde voor degene die je niet kent. Het zal altijd balanceren zijn. Maar zonder een open houding zullen wij niet alleen van de ander met een kleine letter, maar ook van de Ander met een hoofdletter, in deze wereld bitter weinig gewaarworden.⁷ En ook die ervaring kennen we in deze gesecculariseerde materiële wereld, waarin het leven in alle welvaart plat lijkt te zijn geworden.

⁴ Vgl. Homerus, *Odysee*. Het grote verbindende thema is (on)gastvrijheid of het misbruik maken van gasten. Telkens wordt Zeus gepresenteerd als de beschermer van vreemdelingen. Terwijl de Phaeaken Odysseus fêteren als gast, vreet Polyphemos zijn gasten op en is de wraak van Odysseus op de vrijers de wil van de goden.

⁵ Zoals in de tijd dat denkbeelden over de onlosmakelijke verbondenheid van Jezus als Zoon van God en de heilige Geest, tot dogma werden gesmeed, waarmee in de 4^e eeuw ketteren werden veroordeeld.

⁶ Romeinen 11,33.

⁷ Vgl. visie van Levinas op de ander. Levinas, E., *De totaliteit en het Oneindige. Essays over de exterioriteit*, vert. Th. de Boer en Chr. Bremmers, Baarn 1987, 247 e.v.

Geef de moed nooit op. Wij mogen klein beginnen, gewoon met degene die die je niet kent, maar die wel je pad kruist. Gelukkig komen er levenslang nieuwe uitdagingen op onze weg, ook in de kerk. De macht waarvan wij Jezus in het evangelie horen spreken bij het afscheid van zijn leerlingen is daarbij geen dwingende macht, geen uitvergrotting van menselijke macht, maar liefdemacht. Dat is iets goddelijks. Samen mogen wij vorm geven aan het levende lichaam van Christus in de wereld. Dat is per definitie gastvrij. Zo is Jezus met ons, zoals de evangelist het heeft opgenomen, ‘tot aan de voltooiing van deze wereld’.⁸

Ondertussen wordt gastvrijheid op talloze wijzen verleend, niet in de laatste plaats aan kinderen. Het verhaal van Abraham en Sara loopt, te midden van al dan niet verleende gastvrijheid, uit op de geboorte van een kind. De belofte is ‘Er wordt gelachen’. Dat betekent zijn naam, Izaäk, *er is vreugde!* ‘Samen wordt er genoten’, vertaal ik vrij. Een Godsontmoeting blijft nooit zonder gevolgen, maar is altijd een opening de toekomst tegemoet.

En dan is er dat wonderlijke afscheidswoord van Jezus aan zijn leerlingen. Hij zal met hen zijn ‘tot aan de voltooiing van de wereld.’ U kent de gelijkenis van Jezus uit Matteüs 25, 31-46, over de wederkomst van de Zoon des Mensen en het scheiden van de schapen van de bokken. Waar het op aan komt blijkt te zijn dat Jezus zegt: ik had honger, jij gaf mij te eten. Ik had dorst, jij gaf mij te drinken. Ik was een vreemdeling, jij gaf mij onderdak. Maar er is niemand die er iets van snapt. Zowel degenen die het hebben gedaan als degenen die het hebben nagelaten, zeggen: Heer, wij hebben u nooit gezien. Dan zegt Jezus: ‘Alles wat jullie gedaan hebben voor een van de onaanzienlijksten van mijn broeders of zusters, dat hebben jullie voor mij gedaan.’

Amen.

Uitzending en zegen

Waar jullie ook zijn, hoe je omstandigheden ook zijn, weest ervan verzekerd dat Gods liefde een machtig veld vormt van onderlinge betrokkenheid, wereldwijd. Overal waar oprechte gastvrijheid de kans krijgt, ga je iets zien van Gods liefdevolle aanwezigheid. Dat is vandaag de kracht van Vader, Zoon en heilige Geest.

De genade van Jezus Christus,
de liefde van God,
de onlosmakelijke verbondenheid met de heilige Geest,
is met jullie allemaal.

Afbeelding: De gastvrijheid van Abraham, Genesis 18, Mozaïek basiliek San Vitale, 6^e eeuw, Ravenna Italië

⁸ Matteüs 28,20b.